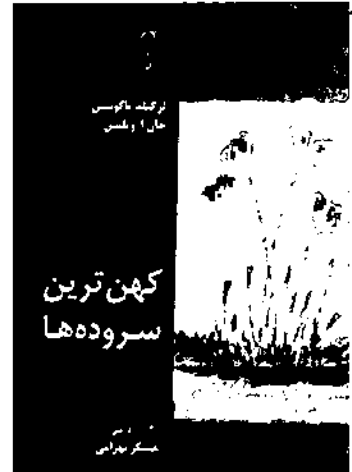

تازه های زبان، ادبیات و تاریخ ایران باستان

• سیروس نصرالله زاده

کهن ترین سروده‌ها، اثر کیلید یاکوبسن و جان ا. ویلسن

برگردان: عسکر بهرامی
تهران: نشر به دید
۱۳۷۸، ۷۹ ص

این کتاب دربردارنده مجموعه برگزیده‌های از سروده‌های سومری (صص ۱۹-۴۷) و سروده‌های مصری (۵۱-۷۹) است. یازده سرود سومری برگزیده و به ترجمه اثر کیلید یاکوبسن از کتیبه‌های میخی یافته شده در بین‌النهرین است؛ ده سروده مصری را جان ا. ویلسن از پاپیروس‌های مصری برگرفته است. این متون ادبی و شاعرانه بازتابی از اندیشه و حکمت و فرزاندگی سومریان و مصریان است.

از سومریان ادبیات حماسی و سروده‌های فراوانی به‌دست آمده است. اینان پدیدآورنده خطی شدند که بعدها در تمامی بین‌النهرین و جنوب غربی ایران به کار رفت و پژوهشگران معاصر نام آن را «خط میخی» نهادند. بعضی از نبشته‌های آنان به گفته دکتر ارفعی، «مشق شب» کودکان دبستان‌های سومری است. بانسلط بابلیان و سپس آشوریان بر سومریان ادبیات سومری به اینان منتقل و برگردانده شد، اهم آثار بدست آمده از «نبشته‌های سومری و بابلی کهن» از کتابخانه بزرگ سلطنتی آشور یعنی پال (۶۶۸-۶۲۶ پ. م) در نینوا در قرن ۱۹ است.

از بخش‌های مهم این نبشته‌ها، افسانه‌ها و اسطوره‌های آن مردمان است که تجلی جهان‌بینی و اندیشه‌مورزی آنها است همچون «افسانه آفرینش بابلی» (اینوما‌علیش)، داستان توفان - حماسه گیلگمش، فرود آیشتر به جهان زیرین و... ادبیات سومری تأثیر فراوان و ژرفی بر پیرامونش از بابلیان تا اروپای معاصر گذاشته است.

از طریق ادبیات بابلی، آثار کهن سومری و آشوری بر

ادبیات اقوام دیگر چون هیتی‌ها، میتانی‌ها، کنعانیان و سپس بر قوم بنی‌اسرائیل و مصریان تأثیر نهادند، نوشته‌ها و به ویژه فالنامه‌ها تا خاور دور نیز رفتند و بر ادبیات چین و هند در خاور، و یونان در باختر، اثر نهادند؛ و سرانجام در آخرین مرحله، بر مسیحیت تأثیر نهادند... (ص ۱۲).

دیبیاجه این کتاب مقاله موجز «دیبیاجه‌های بر ادبیات کهن میان‌رودان و مصر» است که خلاصه‌ای از دو مقاله «ادبیات دینی بابلی» از سی. بزلد و «ادبیات دینی مصری» از جی. بایکی از دانشنامه دین و اخلاق ویراسته جیمز هستینگز است. این دیبیاچه افزوده مترجم است.

هر کدام از سروده‌ها یا بخش توضیحی همراه است که دریافت اسطوره‌ها را آسان‌تر می‌کند.

اینک قطعه‌ی سروده سومری (برای مادر، از زبان پسر):
تهدارم را

مقاعد نتوانم ساخت، به بیابان

نگرید ز برایم

او که گرفتاش طنین‌انداز شود به بیابان،
مقاعد نشود.

سبزه نیستم که دگر باره برویم ز برایش،
آن نیستم که دگر باره فروبارم ز برایش،

سبزه نیستم که جوانه ززم به بیابان،

سبزه‌های نورسته نیستم، رسته در بیابان...
(ص ۴۷)

تشکیل شده است.

در بخش - «آثار تاریخی» - به «توصیف و تحلیل نقش برجسته‌های صخره‌ای» و «پیکره‌سازی و نقاشی‌های دیواری» در کاخ خالچیان در باختر و نقاشی‌های دیواری در دورا - اوروپوس و شرح «نگین نقش برجسته‌ی شاپور» در کتابخانه ملی پاریس، که تصویر اسیر شدن والرین، قیصر روم به وسیله شاپور اول - پرداخته شده که نویسنده با پژوهش‌های انجام داده، آن را متعلق به شاپور دوم و قیصر روم بولیونوس و یایویانوس می‌داند.

در بخش «جنبه‌ی باستان‌شناسی و تاریخی تصاویر جنگ‌سواران» نخست «زمینه باستان‌شناسی» جنگ‌افزارها و تجهیزات جنگی بررسی شده است. به گفته مولف، نخستین بار در دوره پارت بود که سوار واسب هر دو زره‌پوش شدند. در این بخش به ساخت زره‌های پولکی، تیغه‌ای، زنجیری، ناودانی و کلاه‌خودها می‌پردازد.

بهره دیگر «سواران زره‌پوش به عنوان پدیدهای تاریخی» نام دارد. بهره سوم «پیشگامان هنری و ویژگی‌های تصویر جنگ‌سواران است.» در عنوان «پیشگامان» مولف بر آن است که «مدارک تصویری درباره جنگ سواران در جنوب غربی آسیای صغیر در هنر یونانی. لیکیه است که پیشگام نقش برجسته‌های بعدی ساسانی با طرح دو حریف رودررو است. عنوان‌های دیگر این بخش «تخت چهار نعل» و «سرنگونی سوار» است.

از هنرهای مشخص دوره ایران باستان، تصویرنگاری بر سنگ‌ها و کوه‌هاست؛ هم‌چون نقش برجسته‌های هنرمندانه و چشم‌نواز تخت جمشید و پرده‌نگاری‌های پارت و ساسانی. از مضمون‌های تکرار شونده در نقش برجسته‌های پارت و ساسانی، ستیز و جنگ سواران، است؛ مثل نقش برجسته گودرز گشوپتروس در بیستون، نقش برجسته الیمائید در تنگ سروک در خوزستان، نقش برجسته ساسانی در تنگ آب فیروزآباد، نقش برجسته‌های نقش رستم، نیز نقاشی‌های دیواری در کاخ خالچیان در باکتريا (باختر)، نقاشی‌هایی در کنیسه دورا - اوروپوس و... است. این نقش برجسته‌ها دربردارنده جزئیات فراوان مثل تجهیزات و جنگ‌افزار، علائم و نشان‌های خانوادگی، تاج و لباس‌ها و نژاد و اسب‌ها هستند. دکتر ه. فون گال در اثر حاضر برای نخستین بار تمامی بن مایه‌های جنگ‌سواران پارت و ساسانی را با شرح دقیق جزئیات تصاویر به همراه عکس‌های فراوان، که به دشواری فراهم آمده، در یکجا گردآوری کرده است، این کتاب، یک مطالعه موردی ژرف از نقش برجسته‌ها است که همچنین با هنرهای یونانی - رومی و هنرهای پیرامونی دیگر مقایسه شده است.

کتاب جنگ‌سواران از بخش‌های اصلی «آثار تاریخی»، «جنبه باستان‌شناسی و تاریخی تصاویر جنگ‌سواران»، «مسئله استمرار و مفهوم محتوای نقش‌مایه‌ها» و یک «ضمیمه تشریحی» از نقش برجسته شاپور اول [در داراب]

جنگ‌سواران در هنر ایران و هنر متأثر از هنر ایرانی در دوره‌ی پارت و ساسانی

نویسنده: هویر توس فون گال
برگردان: فرامرز نجد سمیعی
انتشارت: نسیم دانش، ۱۳۷۸